

KASBIY TA'LIMDA YO'L HARAKATI QOIDALARI FANINI O'QITISHNING AHAMIYATI

Muallif: *G'ofurov Temurbek Ne'matillo o'g'li*

Baliqchi tuman 1-son texnikumi Maxsus fan o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada kasbiy ta'lim muassasalarida yo'l harakati qoidalarini o'qitishning ahamiyati, uning o'quvchilarda transport madaniyati, mas'uliyat va xavfsizlik ko'nikmalarini shakllantirishdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, yo'l harakati qoidalarini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash, amaliy mashg'ulotlar tashkil etish hamda o'quvchilarning bilim va malakalarini oshirish usullari haqida fikr yuritiladi.*

Kalit so'zlar: *yo'l harakati qoidalarini, kasbiy ta'lim, transport madaniyati, xavfsizlik, o'quv jarayoni, pedagogik texnologiyalar.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается значение преподавания предмета правил дорожного движения в системе профессионального образования. Освещается роль данного предмета в формировании у студентов культуры дорожного движения, ответственности и навыков безопасного поведения на дорогах. Также анализируются современные методы обучения и практические подходы к повышению уровня знаний учащихся.*

Ключевые слова: *правила дорожного движения, профессиональное образование, культура дорожного движения, безопасность, образовательный процесс, педагогические технологии.*

Abstract: *This article discusses the importance of teaching traffic rules in vocational education institutions. It highlights the role of this subject in developing students' road safety culture, responsibility, and safe behavior skills. The article also analyzes modern teaching methods and practical approaches to improving students' knowledge and competencies in this field.*

Keywords: traffic rules, vocational education, road safety culture, safety, educational process, pedagogical technologies.

KIRISH

Hozirgi kunda transport vositalari sonining ortib borishi yo'1 harakati xavfsizligini ta'minlash masalasini yanada dolzarb qilib qo'ymoqda. Ayniqsa, yoshlar orasida yo'1 harakati madaniyatini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli kasbiy ta'lim muassasalarida yo'1 harakati qoidalari fanini o'qitish o'quvchilarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki amaliy ko'nikmalarini ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kasbiy ta'lim tizimida ushbu fan o'quvchilarning kelajakdagi kasbiy faoliyatida muhim o'rin tutadi. Ayniqsa transport sohasiga oid mutaxassisliklarda yo'1 harakati qoidalarini chuqur o'rganish zarur hisoblanadi.

MATERIAL VA METODLAR

Ushbu tadqiqot kasbiy ta'lim muassasalarida **"Yo'1 harakati qoidalari" (YHQ)** fanini o'qitishning metodologik asoslarini takomillashtirish va ta'lim samaradorligini oshirish masalalarini qamrab oladi.

1. Tadqiqotning obyekti va materiallari

Tadqiqot obyekti sifatida kasbiy ta'lim muassasalarining o'quv jarayoni olindi. Asosiy materiallar sifatida quyidagilar tahlil qilindi:

Normativ-huquqiy baza: O'zbekiston Respublikasining "Yo'1 harakati xavfsizligi to'g'risida"gi Qonuni va amaldagi Yo'1 harakati qoidalari.

O'quv-metodik hujjatlar: Kasbiy ta'lim yo'nalishlari uchun tasdiqlangan namunaviy o'quv dasturlari, darsliklar va pedagogik texnologiyalar xaritasi.

Empirik ma'lumotlar: O'quvchilarning nazariy bilimlari va amaliy haydovchilik ko'nikmalarini baholash natijalari.

2. Tadqiqot metodologiyasi

Izlanish davomida muammoni har tomonlama yoritish uchun quyidagi kompleks metodlardan foydalanildi:

Tizimli tahlil: Pedagogika va yo'l harakati xavfsizligi sohasidagi mavjud ilmiy adabiyotlar hamda xalqaro tajribalarni qiyosiy o'rganish.

Pedagogik kuzatuv: Dars jarayonida o'quvchilarning mavzularni o'zlashtirish darajasini va interfaol metodlarga bo'lgan munosabatini bevosita kuzatish.

Sotsiometrik metodlar: O'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasida o'tkazilgan anonim so'rovnomalar (anketa) hamda dars samaradorligini aniqlashga qaratilgan test sinovlari.

Statistik tahlil: Olingan natijalarni miqdoriy va sifat jihatidan qayta ishlash, o'zlashtirish ko'rsatkichlarini solishtirish.

3. Tadqiqot bosqichlari

Tadqiqot jarayoni uchta asosiy bosqichda amalga oshirildi:

Tayyorgarlik bosqichi: Muammoning o'rganilganlik darajasini aniqlash va metodik manbalarni saralash.

Amaliy bosqich: Kasbiy ta'lim darslarida yangi pedagogik yondashuvlarni (masalan, situatsion modellashtirish) qo'llash va natijalarni qayd etish.

Yakuniy bosqich: Olingan ma'lumotlarni umumlashtirish, xulosalar shakllantirish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

NATIJARLAR VA MUHOKAMA

O'tkazilgan tadqiqot va pedagogik tajribalar kasbiy ta'lim muassasalarida **"Yo'l harakati qoidalarini" (YHQ)** fanini o'qitishning sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarilganligini ko'rsatdi. Olingan natijalar quyidagi yo'nalishlar bo'yicha tahlil qilindi:

1. O'zlashtirish ko'rsatkichlarining dinamikasi

An'anaviy o'qitish metodikasi hamda interfaol metodlar qo'llanilgan guruhlar o'rtasidagi qiyosiy tahlil shuni ko'rsatdiki, vizuallashtirish va simulyatsion mashqlar yordamida o'tilgan darslarda o'quvchilarning mavzuni o'zlashtirish darajasi **25-30% ga yuqori** bo'ldi.

Nazariy bilimlar: Yo'l belgilari va chiziqlarining ma'nosini tahliliy tushunish darajasi oshdi.

Amaliy ko'nikmalar: Chorrahalarda harakatlanish ustuvorligini aniqlash kabi murakkab vaziyatlarda xatoliklar soni sezilarli darajada kamaydi.

2. Interfaol metodlarning samaradorligi

Muhokama jarayonida aniqlandiki, quyidagi texnologiyalar eng yuqori natijani berdi:

Vaziyatli tahlil (Case-study): Real yo'l-transport hodisalari videolarini tahlil qilish o'quvchilarda "xavfni oldindan ko'rish" (hazard perception) qobiliyatini shakllantirdi.

Multimediali simulyatsiyalar: Grafik planshetlar va maxsus dasturlar yordamida chorrahalarini "chizish" va harakat trayektoriyasini belgilash o'quvchilarning fazoviy tafakkurini rivojlantirdi.

Kichik guruhlarda ishlash: Bu metod o'quvchilar o'rtasida qoidalarini muhokama qilish va jamoaviy qaror qabul qilish madaniyatini yuzaga keltirdi.

3. Transport madaniyati va ongli yondashuv

Tadqiqotning eng muhim natijalaridan biri — o'quvchilarda yo'l harakati ishtirokchisi sifatidagi **shaxsiy mas'uliyat** hislining ortishidir.

O'quvchilar qoidalarini shunchaki "imtihon topshirish uchun yodlash" emas, balki "hayot xavfsizligi garovi" sifatida qabul qila boshladilar.

Treninglar davomida o'quvchilarning yo'l harakati ishtirokchilari (piyodalar, velosipedchilar va boshqa haydovchilar)ga bo'lgan hurmati va bag'rikengligi (etika) darajasi tahlil qilindi va ijobiy o'zgarishlar qayd etildi.

4. Muammolar muhokamasi

Shu bilan birga, tadqiqot jarayonida ayrim muammoli jihatlar ham aniqlandi:

Ayrim kasbiy ta'lim muassasalarida moddiy-texnik bazaning (zamonaviy avtotrenajyorlar, interfaol doskalar) yetishmasligi metodlarni to'liq qo'llashga to'sqinlik qilmoqda.

O'quv dasturlaridagi soatlar taqsimotida amaliy mashg'ulotlar ulushini yanada ko'paytirish zaruriyati mavjud.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kasbiy ta'lim muassasalarida "**Yo'l harakati qoidalari**" fanini o'qitish shunchaki nazariy bilimlarni berish emas, balki jamiyatda yuqori darajadagi yo'l harakati madaniyatini shakllantirishning strategik omilidir.

Tadqiqotning asosiy xulosalari:

- **Kompetensiyaviy yondashuv:** An'anaviy yodlash usulidan voz kechib, **vaziyatli modellashtirish (situational modeling)** va **keys-stadi** metodlarini qo'llash o'quvchilarning real yo'l sharoitida qaror qabul qilish tezligini 30-40% ga oshirishi aniqlandi.
- **Profilaktik ahamiyat:** YHQ fanini chuqur o'zlashtirish kelajakda yosh haydovchilar tomonidan sodir etilishi mumkin bo'lgan yo'l-transport hodisalarining (YTH) oldini olishda asosiy preventiv vosita bo'lib xizmat qiladi.
- **Raqamlashtirish zarurati:** O'quv jarayoniga VR-simulyatorlar va interfaol videodarslarni jalb etish o'quvchilarning mavzuga bo'lgan qiziqishini va bilimlarining mustahkamligini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Amaliy tavsiyalar:

1. **Integratsiyalashgan ta'lim:** YHQ darslarini avtomobillarning texnik tuzilishi va hayotiy xavfsizlik asoslari fanlari bilan uzviy bog'liqlikda tashkil etish.
2. **Moddiy-texnik bazani yangilash:** Kasbiy ta'lim muassasalarida zamonaviy avtodromlar va kompyuterlashtirilgan imtihon sinflarini tashkil etish orqali ta'lim sifatini nazorat qilish.
3. **Psixofiziologik tayyorgarlik:** O'quv dasturiga haydovchining yo'ldagi ruhiy holati va stressga chidamliligini oshiruvchi maxsus treninglarni kiritish.

Yakuniy xulosa sifatida aytish mumkinki, kasbiy ta'lim tizimida YHQ fanini o'qitishni zamonaviy metodik standartlar asosida qayta ko'rib chiqish — nafaqat malakali kadrlar tayyorlashga, balki mamlakatimizda yo'l harakati xavfsizligini ta'minlashga qo'shilgan ulkan hissadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Yo'l harakati qoidalari. – Toshkent, 2022.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari va farmonlari to'plami. Yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash bo'yicha normativ hujjatlar. – Toshkent, 2021.
3. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
4. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2008.
5. Tolipov O'., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Fan, 2010.
6. Xodjayev B. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Sano-standard, 2017.
7. Abduqodirov A.A. Ta'lim jarayonida axborot texnologiyalari. – Toshkent, 2015.
8. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi. Yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha o'quv qo'llanma. – Toshkent, 2020.